

Ob proslavljanju je zmanjkalo ruma

Spomin na dan, ko se je slovenski alpinizem vpisal v zgodovino

12. maj 2009 ob 11:52

Ljubljana - MMC RTV SLO

Pred točno 30 leti je Slovincem uspelo tisto, kar je bil tudi za Reinholda Messnerja neverjeten podvig: po zahodnem grebenu so osvojili Mount Everest.

Na vrh najvišje gore na svetu sta splezala **Nejc Zaplotnik** in **Andrej Štremfelj**, dva dni pozneje pa še **Stane Belak** in Splitčan **Stipe Božič**. Odprava 25 alpinistov je potegnila jugoslovansko smer po najzahtevnejšem zahodnem grebenu.

"Ne veva, kaj bi"

Messner, ki je osvojil vseh 14 osem-tisočakov, Everest kot prvi brez kisikove bombe, je takrat močno dvomil v uspešen vzpon, a 13. maja leta 1979 je znameniti **Nejc Zaplotnik** sporočil: "*Sediva pri kitajski piramidi in ne veva, kaj bi.*" Z Andrejem Štremfeljem ju je čakala še prav tako zahtevna pot navzdol in šele ko sta prišla v tabor 4, se je lahko začelo slavlje.

Glavna slovesnost ob obletnici šele jeseni

Prejšnji mesec je pod vznožje **8.848 m** visoke gore vseh gora odpotovala deseterica tistih, ki so bili del legende. Vodil jih je, tako kot leta 1979, **Tone Škarja**. Ob obletnici smo se pogovarjali z **Vikijem Grošljem**, ki je od Slovencev splezal na največ osem-tisočakov, deset. Pred 30 leti je bil član odprave, a na vrh ni prišel.

Dokumentarno posvetilo vzponu

Grošelj je aprila v Himalaji snemal tudi material za šesti del filma iz serije **Velikani Himalaje**, ki bo na **TV Slovenija** na sporedu jeseni. Takrat naj bi bilo več slovesnosti ob 30-letnici prvega slovenskega vzpona na **Mount Everest**.

30 let po podvigu so spomini verjetno še vedno živi ...

Res, vzpona se spominjam, kot da bi se zgodilo prejšnji teden, tudi zato, ker se zdaj še bolj vidi, koliko imenitnega smo takrat opravili.

Kako to, da ste izbrali težko zahodno smer?

Menili smo, da je naš himalajizem na visoki ravni in da ni smiselno ponavljati že preplezane smeri. Rekli smo: treba je poskusiti nekaj novega, kar se zlasti zdaj kaže kot pravilna odločitev. Po mnenju strokovnjakov je naša smer od vseh enajstih, ki vodijo na vrh Everesta, najtežja, seveda pa smo se je iz današnjega gledišča, ko je takšen podvig verjetno neponovljiv, lotili nekoliko nerodno.

Veliko tistih, ki bi po tej smeri za vami prišli na vrh, najbrž ni bilo?

Poskusov je bilo precej, toda uspešna sta bila le dva. Po zahodnem grebenu je vrh leta 1984 osvojila bolgarska odprava in pet let pozneje še poljska, vendar je pri sestopu umrlo pet alpinistov.

Vam na vrh ni uspelo priti. Zakaj ne?

Z Marjanom Manfredom naju je na 8.300 metrih ustavil zahteven skalni predel, ki sva ga uspela preplezati, a dobila tako hude ozebljine, da sva se vrnila, toda z dobrim občutkom, da sva tam pustila vrvi in bodo lahko naveze za name lažje prišle mimo. Naslednja sta poskušala Dušan Podbevšek in Roman Robas in prišla še višje, a sta morala zaradi pomanjkanja časa obrniti. Dva dneva pozneje sta Andrej in Nejc izpolnila cilj.

Kakšno je bilo slavlje, ko ste izvedeli, da sta Zaplotnik in Štremfelj na vrhu?

To so bili nepozabni trenutki, takrat smo res vsi živeli za ta cilj. Spomnim se strašnega olajšanja, a že v naslednjem trenutku je veselje zamenjala skrb za oba. Šele ko sta se pozno zvečer oglasila iz tabora 4 in sporočila, da sta uspešno sestopila, smo si dali duška.

Se spomnite, s čim ste nazdravili. Najbrž ne s penino?

Ne, penine ni bilo, vem pa, da je kuharju zmanjkalo ruma.

Kdo je pred 30 leti še stopil na vrh?

Stane Belak, Stipe Božič in šerpa Ang Phu, 15. maja. Njihov sestop z gore se je spremenil v tragedijo. Bil je vihar, ujela jih je noč in so morali bivakirati na 8.300 metrih. Šerpi je zdrsnilo, padel je prek

zahodne stene 2.000 metrov globoko. Zadnja naveza, v kateri so bili Kotnik, Matijevc in Bergant, so prišli na pomoč in potem niso mogli na vrh.

Vam je čestital predsednik Tito?

Je, vendar je bil takrat že bolan. Sprejem pri njem je bil načrtovan, pa ni šlo, tako da nas je sprejel predsednik izvršnega sveta, mislim da je bil Veselin Djuranović. Odpotovali smo v Beograd, dobili nekakšna priznanja in bili tisto leto po izboru Sportskih novosti izbrani tudi za najboljšo jugoslovansko športno ekipo leta. Alpinizem je takrat res prodrl v šport.

Stopili ste na vrhove desetih osemtisočakov, vendar leta 1979 na Everest še ne. Kdaj je prišla na vrsto streha sveta?

Točno deset let pozneje, z makedonsko odpravo s Stipetom Božičem, po smeri prvopristopnikov. Žal ni šlo brez tragedije, saj je makedonski plezalec izgubil življenje ob sestopu.

Zanimivo je, da trupla ostanejo na gori. Zaradi redkega kisika ne razpadejo, v dolino jih tudi ne spravi nihče. Kakšen pa je občutek, ko hodiš mimo mrtvecev?

Na srečo tega nisem veliko videl. Kaj dosti te ne pretrese, povsem si osredotočen na vzpon. Druge misli bi te le dekoncentrirale. To podoživljaš pozneje, ko si na toplem.

Kakšne misli so vas prevevale na vrhu?

Najbolj izjemen je občutek, da ni treba več navzgor, vendar pa hkrati veš, da koncentracija ne sme popustiti. Pri alpinizmu si na vrhu šele na pol poti. Največ nesreč se zgodi prav pri sestopu. Občutki, da si bil na vrhu sveta, prihajajo potem za tabo, ko na primer sediš v bazi ali doma gledaš fotografije.

Kdaj ste morali poseči po kisikovi bombi?

Na južnem sedlu, na višini 8.000 metrov. S Stipetom sva razmišljala, da bi šlo brez kisika, saj sem deset dni prej brez kisikove bombe osvojil Lhotse, visok 8.516 metrov, a se nisem mogel toliko regenerirati, da bi šlo.

V Himalajo letos konec marca niste šli le zaradi obletnice. Kaj ste še počeli tam več kot en mesec?

Osnovni namen je bil predvsem proslaviti 30-letnico prvega vzpona na Everest. V baznem taboru pod goro nas je bilo devet članov legendarne odprave. Sam sem imel še drugo delo - s Stipetom Božičem sva snemala material za šesti del iz serije Velikani Himalaje, na sporedu bo septembra ali oktobra, zraven sem pisal še zadnje poglavje knjige Everest, sanje in resničnost, ki bo izšla jeseni. Z Božičem sva delala še film o nepalski družini, s katero prijateljujemo že 30 let.

Plezalni podvigi torej niso bili v ospredju. Ste vseeno osvojili kakšen vrh?

Ne, to je bila priložnost za razglede, tako po Everestu kot po njegovih sosedih. V načrtu smo sicer imeli sedemtisočak Pumori, a nas je gora zavrnila. Vreme je bilo resda ugodno, vendar je bila zima bolj skopa s snegom, zato je bila na gori nevarnost padajočega kamenja in nismo tvegali.

Čeprav ni osvojil nobenega osemtisočaka, je prispevek **Toneta Škarje** k slovenskemu alpinizmu neprecenljiv. Foto: MMC RTV SLO